

DOI: <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2026.38.17>
УДК 141.7:305-055.1:115:355.01(477)¹³

Стаття та будь-який пов'язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY SA 4.0). The article and any related published material are licensed under the Creative Commons Attribution License (CC BY SA 4.0).

Юлія СТРЕБКОВА

кандидат філософських наук, доцент,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ORCID: 0000-0001-9941-0330

Email: julia.v.strebkova@gmail.com

Ірина КРАВЧЕНКО

старший викладач,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ORCID: 0000-0002-2582-444X

Email: kpi.fsp.kia@gmail.com

МАСКУЛІННІСТЬ У ТЕМПОРАЛЬНОСТІ РОСІЙСЬКО- УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ДОСЛІДЖЕННЯ УЯВЛЕНЬ СТУДЕНТІВ STEM-ГАЛУЗЕЙ

Анотація. У статті досліджено трансформацію конструктів маскулінності в часи російсько-української війни крізь призму візуальних метафор. Для дослідження була використана проективна малюнок методика «Сучасна українська людина», що є адаптованою для навчального процесу модифікацією тесту «Намалюй людину» (Draw-a-Person, DAP). Описано особливості застосування методики та процедури дослідження. Предметом дослідження виступали зображення на малюнках студентів STEM-галузей КПІ ім. Ігоря Сікорського.

Були проаналізовані студентські роботи двох періодів: п'ять років після початку російсько-української війни та три роки після повномасштабного російського вторгнення. У першому періоді (2014-2019 роки) студенти виконували малюнки «від руки» в аудиторіях. У 2025-2026 роках було зафіксоване застосування генеративного штучного інтелекту. Як ілюстрації наводяться малюнки студентів інженерних спеціальностей бакалаврського рівня підготовки, які давали усну згоду на використання своїх робіт у дослідженнях.

Виокремлення чоловічих образів відбувалось із врахуванням соціально-культурного контексту, але без гендерної поляризації. Екзистенційний аналіз робіт першого періоду засвідчив популярність символів козацької звитяги. На малюнках другого періоду зафіксовано стійку семантичну асоціацію: «сучасна українська людина» – «війна» та ознаки темпорального шоку війни.

Відмічено, що досліджені образи містили елементи кібермаскулінності, зокрема важливою є поява на малюнках 2025-2026 років «реабілітаційної кіборгізації» – зображень чоловіків із протезами кінцівок як нової реальності війни.

Підтверджено, що застосування малюнкових методик може бути використано для розвитку креативності майбутніх інженерів. Зроблено висновок, що проективні малюнкові методики потребують концептуального перегляду у зв'язку із поширенням образів, згенерованих штучним інтелектом.

Ключові слова: гендерні репрезентації, сучасна українська людина, інженерна освіта, реабілітаційна кіборгізація, візуальні метафори, малюнкові методики.

¹³ Код УДК та проєкт перекладу анотації англійською створені за допомогою Large language model Google Gemini 3 Flash (<https://gemini.google.com/>)

Julia STREBKOVA

*Ph.D. in philosophy, Associate Professor,
National Technical University of Ukraine
«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»*

Iryna KRAVCHENKO

*Senior Lecturer
National Technical University of Ukraine
«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»*

MASCULINITY IN THE TEMPORALITY OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR: EXPLORING STEM STUDENTS' PERCEPTIONS

Abstract. The article examines the transformation of masculinity constructs during the russian-Ukrainian war through the lens of visual metaphors. The study utilizes the "Modern Ukrainian Person" projective drawing technique, an adaptation of the Draw-a-Person (DAP) test modified for the educational process. The author describes the specific application of this methodology and the research procedures. The study focuses on visual representations within drawings created by STEM students at the Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute.

Student works from two distinct periods were analyzed: five years following the start of the russian-Ukrainian war (2014–2019) and three years after the full-scale russian invasion (2025–2026). During the first period, students produced hand-drawn works in a classroom setting. In the 2025–2026 period, the use of generative artificial intelligence was observed and recorded. The illustrations included in the article are drawings by undergraduate engineering students who provided oral consent for the use of their work in this research.

The identification of male images was conducted within a socio-cultural framework while avoiding gender polarization. Existential analysis of the first-period works revealed a high prevalence of symbols related to Cossack valor. In contrast, drawings from the second period demonstrated a stable semantic association between the "modern Ukrainian person" and "war," alongside manifestations of the temporal shock caused by the war.

Notably, the studied images incorporated elements of cyber-masculinity; specifically, the 2025–2026 drawings featured the emergence of "rehabilitative cyborgization"—the depiction of men with prosthetic limbs as a new reality of the war.

The findings confirm that drawing techniques can effectively foster creativity among future engineers. The study concludes that projective drawing methodologies require conceptual re-evaluation due to the widespread proliferation of AI-generated imagery.

Keywords: gender representations, the modern Ukrainian person, engineering education, rehabilitative cyborgization, visual metaphors, drawing-based methods.

Постановка проблеми. Конструкт маскулінності, а саме конструювання чоловічих образів та типи їх репрезентацій у глянцевиx журналах, рекламі та освітніх матеріалах перебуває у фокусі гендерних досліджень, починаючи з середини ХХ століття. У тогочасних роботах європейських авторок і вітчизняних дослідниць фіксується розгортання кризи маскулінності. У сучасних українознавчих студіях і гендерній теорії відмічається пов'язане з війною посилення гендерних диспозицій. Під час війни чоловіки відіграють гендерну роль захисника, що закріплено у законодавстві України. Мобілізація, контрактна служба, робота рекрутингових центрів та волонтерських організацій під час воєнного стану відображається у медіа та соціальній рекламі і візуалізується, як правило, через образи воїнів та захисників.

Станом на 2026 рік в Україні активно обговорюється можливість перегляду умов відстрочки для українських чоловіків, зокрема тих, хто навчається на інженерних спеціальностях. Студенти STEM-галузей – майбутня інтелектуальна еліта, їх фахова підготовка є запорукою прогресу, зокрема у інженерних галузях, що важливі для розвитку оборонно-

промислового комплексу (ОПК). Окрім того, на інженерних спеціальностях зберігається значна гендерна диспропорція, що своєю чергою загострює проблеми технологічного майбутнього України.

Сучасні проекти ЄС спрямовані на виявлення мотиваційних чинників залучення молоді до освіти у STEM-галузях. Разом із тим стереотипи науки, техніки та технологій часто пов'язані з образами гегемонної маскулінності і можуть супроводжуватись негативним ставленням до юнаків, які поринули у науковий пошук [15]. Отже, дослідження маскулінності в уявленнях студентів інженерних спеціальностей є актуальним із практичної та теоретичної точок зору.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Трансформація гендерних ролей під впливом війни та героїчна маскулінність ставала предметом досліджень О. Забужко, В. Бабенко, С. Павличко, Т. Марценюк, Н. Суровцевої, Т. Бурейчак, О. Петренко, І. Волосевич, О. Прочуханової, О. Стрельник та ін. Загалом у роботах українських авторок можна спостерігати певну динаміку: від критики «токсичної маскулінності» і досліджень гегемонної маскулінності,

втіленої в образі «справжнього чоловіка», який є успішним, здатним заробляти гроші та вирішувати різні питання, до особливостей конструювання маскулінностей українських військових [1; 3; 7; 11].

Теоретичні засади досліджень маскулінності у соціальній психології часто ґрунтуються на роботах другої половини минулого століття. У тогочасних дослідженнях (F. Cutter, S. Granick, L.J. Smith, M. Paludi, C.H. Swensen, K.R. Newton) часто використовувались проєктивні методики, зокрема «Малюнок людини» (Draw-A-Person Test). Аналіз малюнків використовувався для ідентифікації статевих ролей та інтерпретації зображень і базувався на поєднанні концепції К. Махвер та опитувальника С. Бем. Здебільшого психологи цього періоду підтримували бінарність гендерної моделі та полярність фемінності і маскулінності. За таких підходів будь-яке відхилення від побутуючих уявлень про маскулінність розглядалось як порушення – девіація. Дослідження здебільшого зосереджувались на ідентичності і сексуальній диференціації та наразі втратили свою актуальність із ряду причин, провідною серед яких є відмова сучасних гендерних досліджень від бінарної опозиції фемінності та маскулінності. Тож ми ж спробували розглянути чоловічі образи, уникаючи гендерної полярності.

Дослідження уявлень про маскулінність серед студентів, які здобувають інженерну освіту, тісно пов'язане з культурним конструктом техномаскулінності. С. Хакер, С. Кокберн, Ф. Брей, Д. Вайцман та ін. досліджують зв'язок між чоловічою ідентичністю та володінням технологіями (інженерія, комп'ютери, інструменти тощо). Також у цифрову добу важливими є праці, що розглядають явище кібермаскулінності, а саме: відеоігри, хакерську культуру та трансформацію тіла в образах мережі Інтернет С. Орм, Д. Белл, Д. Гаравей, Н. Йер та ін.

Разом із тим дослідники стереотипних образів за допомогою малюнкових проєктивних методик, зокрема тесту «Намалюй вченого» (The Draw-a-Scientist Test, DAST), дійшли висновку, що образ вченого залишається «суворо маскулінним», а проєктивні малюнкові методики є продуктивним засобом діагностування світогляду дорослих (D.W. Chambers, S. Losh, R. Wilke, M. Pop).

Отже, **метою дослідження** є соціально-філософський аналіз образів маскулінності в уявленнях українського студентства STEM-спеціальностей із використанням проєктивної малюнкової методики.

Опис і особливості застосування методики та процедури дослідження. У КПІ ім. Ігоря Сікорського методики, що належать до arts-based methods (drawing), тривалий час застосовувались для навчального процесу та філософського консультування [9; 10]. За аналогією до тесту Draw-A-Ethnic-Group, що використовувався для виявлення прихованого расизму і ксенофобії та раніше згаданого Draw-A-Scientist Test, нами використовувалась адаптована проєктивна малюнкова методика «Сучасна

українська людина» модифікація Draw-a-Person (DAP).

На практичних заняттях із гуманітарних дисциплін пропонувалось намалювати сучасну українську людину. Процедура тестування передбачала часовий ліміт (не більше 15 хвилин). Зазначалось, що художні здібності, якість та формат малюнка не будуть оцінені: всі отримають однакову кількість балів (максимальний бал за практичне заняття), незалежно від того, чи будуть студенти презентувати свої роботи для обговорення, чи ні. Також студенти були поінформовані, що малюнки будуть використані для подальших досліджень. Після отримання усної згоди, викладачі запитували, чи розкривати авторство студентів. Близько третини опитаних не хотіли, щоб їх авторство було висвітлено. Отже, всі презентовані роботи у дослідженні подаються після вилучення ознак, що вказують на авторство. Якщо згоду на оприлюднення роботи не було отримано, то робота враховувалась у кількості робіт, але не аналізувалась.

Зауважимо, що точні значення кількісних показників не були метою даного дослідження, а значна частина робіт першого періоду (2014-2019) була втрачена. Також точна об'єктивна кількісна оцінка неможлива ще й тому, що виокремлення чоловічих образів та саме поняття маскулінності пов'язано з тим, що С. Кеслер (S. Kessler), В. Маккенна (Wendy McKenna), Р. Бренон (R. Brannon) та Р. Коннелл (R.M. Connell) називали «неминучим процесом соціальної атрибуції» [4; 14], який, на нашу думку, є сутнісно суб'єктивним. Інтерпретація суб'єктивна апіорі, оскільки передбачається певне співпоглядання, враження, асоціації та асоціації. Має місце скоріше філософське мистецтво інтерпретації як засіб практичної філософії [12]. Соціально-культурний контекст при цьому виступає рамкою для розуміння візуальних образів. В українознавстві соціально-історичне дослідження було докладно описане у хрестоматійній роботі А. Бичко та І. Бичка «Феномен української інтелігенції: спроба екзистенційного дослідження» [2]. Отже, найбільш релевантною для теоретичної частини нашого дослідження української людини можна вважати методику екзистенційного аналізу візуальних образів.

Виклад основного матеріалу. Проведене нами дослідження базувалось на тому, що процес відображення є однією із форм вираження та реалізації матеріальної єдності світу через відтворення об'єктивної реальності у свідомості людини [5]. Японські науковці Т. Като і Т. Іто (T. Kato, T. Ito) пропонують використовувати інтерактивне мистецтвотворення як потенційний простір для гри та вільного самопізнання студентів STEM-спеціальностей [17]. Як було зазначено, дослідження на основі проєктивних малюнкових методик було нами започатковано ще 2011 року і проводилось під час викладання соціогуманітарних дисциплін для різних спеціальностей [9]. У даному дослідженні роботи студентів, що були виконані після російського нападу на Україну, але до

повномасштабного вторгнення (2014-2019 років), порівнювались із роботами студентів 2025-2026 років. Роботи першого періоду були виконані студентами механіко-машинобудівного інституту аудиторно. У 2025-2026 роках дослідження проводилось при викладанні філософських дисциплін для інженерних спеціальностей у форматі Zoom-конференцій. Вправа виконувалась під час вивчення тем: «Українська філософія: традиції та сучасність» та «Специфіка людського буття».

Варто зауважити, що у 2026 році під час дистанційного навчання студенти активно використовували генеративний штучний інтелект. При цьому, здебільшого, згенеровані за допомогою штучного інтелекту (ШІ) зображення стилізувались під малюнки «від руки» (Sketch/Pencil Drawing). Ті ж зі студентів, хто демонстрували малюнки від руки перед камерою у Zoom, також використовували ШІ для генерування ідей, які потім перемальовували. Водночас студенти зауважували, що витратили на написання промптів стільки ж часу, як і ті, хто малював сам. Разом із тим це підтверджує думку, що arts-based практики у викладанні філософських дисциплін певним чином стимулюють винахідливість та креативність, що важливо для майбутніх інженерів. Зазначимо, що наразі надійних автоматизованих способів перевірки на (не)використання генеративного ШІ у надісланих зображеннях немає.

У соціально-філософських дослідженнях підкреслюється важливість семантичних асоціацій та візуальних ментальних образів різних соціальних груп: науковців, студентів, представників етнічних меншин, військових та ветеранів [18]. У дослідженні Л. Голдштайн та С. Світмен (L. Goldstein, S. Sweetman) 2026 року образ традиційного вченого на малюнках передається через: лабораторний халат, захисні окуляри, хімія [16]. Хоча образ вченого чи науковця, описаний у тих дослідженнях, зустрічався на наших малюнках всього декілька разів, деякі атрибути та символи науки і освіти, як то книги, комп'ютери чи планетарна модель атома – присутні. Значно більше їх у першому періоді, проте атрибути та символи науки поступаються за кількістю на малюнках цього періоду гаджетам та побутовим речам. Важливим, на нашу думку, є те, що у студентів, які вивчали «Філософські основи наукового пізнання» у 2025/2026 навчальному році, образ вченого зустрічається так саме зрідка і поступається зображенням військових.

На проаналізованих малюнках має місце певна техномаскулінність. Графіки, шестерні, фрези, коліщатка та ін. подекуди зображені поруч з людськими фігурами. У обох періодах приблизно однакова кількість (1-2% робіт) зображали сучасну українську людину не антропоморфною: кола, діаграми, схеми тощо. У першому періоді було дві роботи, що зображали на малюнку могилу та надгробок. У 2026 році були роботи, що зображали сучасну українську людину в образі янгола та фенікса – символи безсмертя та відродження.

Зрідка образи були частково антропоморфними, наприклад голова замінена на монітор чи телевізор. Така кіборгізація була більш характерна для першого періоду. Найпоширенішим гаджетом у обох періодах є смартфон. У роботах другого періоду уточнюється через написи біля людських фігур важливість використання ШІ.

Важливим символом сучасної війни є свого роду реабілітаційна кіборгізація. У другому періоді на малюнках значна кількість зображень чоловіків із різноманітними штучними пристроями, що замінюють втрачені частини тіла (протезами). «Механічне серце» було зображене на двох малюнках. Серце як символ, зокрема розбите серце, значно частіше зустрічається у образах другого періоду.

Образи українців 2025-2026 років оточені вибухами, ракетами, БПЛА, повітряною тривоگو (гучномовці). Також чоловіки зображуються у сховищі з термосами, свічками, тьмяним освітленням. Генератори з'явилися лише на малюнках другого періоду і не пов'язані з техномаскулінністю у її класичному розумінні.

На малюнках 2014-2019 років одяг та оголеність зустрічається доволі часто у контексті козацтва і може бути пов'язана з історією козака Гаврилюка під час Революції Гідності. Разом із тим візуальні маркери секс-символу, що формують уявлення про образ «ідеального військового»

Одяг на малюнках першого періоду також має козацьку стилістику, хоча козацькі шаровари за кількістю поступаються сучасному чоловічому одягу. Чоловіки часто одягнені у вишиванки. На малюнках першого періоду зрідка у чоловіків зустрічаються головні убори за типом капелюха Збруцького ідола (можливим є певний фалічний символізм). На зображеннях другого періоду, після повномасштабного вторгнення у одязі домінує військова форма, зрідка на голові – шолом.

Концептуальні асоціації проявляються через частоту вживань. У більшості робіт обох періодів присутня національна символіка, найчастіше прапор (іноді виділений кольором), герб – тризуб; рідше зображені

булава, шабля. На малюнках 2014-2019 років важливим атрибутом є чуб (оселедець). Вуса зустрічаються зрідка. Значно частіше чоловіки другого періоду зображені з бородами, що, на нашу думку, пов'язано як із образом чоловіка-захисника, так і з модою на чоловічий догляд за обличчям та маркетинговими кампаніями барбершопів. Проте, популярного нині світового тренду луксмаксингу (looksmaxxing) немає.

Відзначимо, що на малюнках першого періоду часто зустрічається алкоголь та пляшки, склянки, п'яні.

На малюнках 2025-2026 року таких майже нема, але трохи збільшилась кількість зображених чоловіків із цигарками.

Загалом малюнки першого періоду містять символіку картин народного малярства «Козак Мамай»: чуб, шабля, штоф.

Цікаво, що схожу подібність помітили організатори конкурсів дитячих малюнків воюючої України. На нашу думку, застосування малюнкових тестових методик може бути використано не лише для дослідження, а й для розвитку креативності майбутніх інженерів. Що важливо, оскільки всього 13% українських підлітків досягають найвищого рівня креативного мислення, тоді як 59% демонструє лише базовий рівень [6].

Дискусійним є твердження, що на малюнках дорослих волосся – ознака мужності (хорообрості, сили, зрілості), прагнення до неї; рідке волосся сторчма – недолік мужності; борода, вуса – ознаки потреби демонструвати мужність; тулуб – зосередження життєвих сил, кутастий або квадратний – мужність [8]. Такі елементи чоловічих образів можуть бути зумовлені стилем малюнка. Загалом же роботи обох періодів підтвердили прославляння військової доблесті, сили, героїзму, готовності до самопожертви українських чоловіків.

На малюнках другого періоду часто зустрічались розділені на дві частини образи чоловіків, іноді суто символічно, наприклад через зображення спортивного взуття та берців у одній парі. Як стало зрозумілим з обговорення та коментарів авторів (авторок), такі образи мали декілька інтерпретацій. Серед них можна виділити три основних:

- життя, розділене на «до» та «після» початку повномасштабної війни, чи якоїсь втрати, нею спричиненої;
- чоловік водночас перебуває у двох світах, наприклад, студент і волонтер;
- третє трактування стосується майбутнього: сьогодні він студент, а завтра – військовий; або навпаки: сьогодні військовий, а завтра – той, хто відновлює країну.

Висновки. Найпоширенішими є візуальні ментальні образи козаків, військових та студентів. У часи війни технократична маскуліність значно посту-

пається мілітарній. Для малюнків другого періоду характерне зображення життя чоловіків розділене на «до» та «після». Роботи містять ознаки темпорального шоку війни. На малюнках: зброя, дрони, військова форма. Після повномасштабного вторгнення в уявленнях студентів має місце реабілітаційна кіборгізація: поширені образи чоловіків із втратами кінцівок (найчастіше – ноги).

Національна символіка присутня на роботах обох періодів: прапор, тризуб, вишиванка. Для образів 2014-2019 років характерний символізм козацької звитяги, після повномасштабного вторгнення – символи незламності, безсмертя.

Проективні малюнкові методики доречно використовувати як для аналізу візуальних метафор, так і для розвитку креативності. На малюнках першого періоду є значна кількість символів відомих брендів, написів англійською. На малюнках 2025-2026 років такі майже відсутні, виняток – надписи GPT, AI.

Загалом підтвердилось, що студенти STEM-галузей схильні давати соціально очікувані відповіді у тестах. Малюнки «від руки» без доступу до інтернету є значно кращими для діагностування світоглядних установок та особистісно-ціннісного ставлення до дійсності. Разом із тим, проективні методики на кшталт «Малюнок людини» (Draw-A-Person Test) потребують концептуального перегляду у зв'язку зі значним поширенням образів, згенерованих ШІ.

1. Бабенко В. С. Формування стереотипного образу українського військового як «секс-символу» у висвітленні російсько-української війни в ЗМІ. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2023. Том 34 (73). № 1. Ч. 2. С. 160–167.
2. Бичко А., Бичко І. Феномен української інтелігенції: спроба екзистенційного дослідження. *Психологія і суспільство*. 2019. № 1(39). URL: <https://pis.wunu.edu.ua/index.php/uapis/article/view/450>
3. Гендерні стереотипи та виклики в Україні: аналіт. звіт / ГО «Інсайт», KVINFO. Київ, 2023. 58 с. URL: https://kvinfo.dk/wp-content/uploads/2023/02/Ukraine_Gender-Stereotypes_Insight_2023.pdf
4. Коннелл Р. На захист маскуліності. *Masculinities. Berkley: University of California press*. 1995. Pp. 67–92. URL: <http://www.ji.lviv.ua/n27texts/connell.htm>
5. Краснова Н.М. Філософські та психолого-педагогічні підходи до проблеми світовідображення. *Педагогічні науки*. 2020. Випуск 92. С. 28–34. URL: <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/view/4342/3839>
6. Креативне мислення: національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022. URL: <https://pisa.testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2024/09/Nacjonalnyj-zvit-iz-kreatyvno-myslennya.pdf>

7. Марценюк Т. Захисники галактики: влада і криза в чоловічому світі. Київ: Комора, 2020. 256 с.
8. Махній М. Психомалюнкові методики у діагностично-корекційній роботі в системі інклюзивної освіти: інформаційно-методичний посібник. Чернівці: «Десна Поліграф», 2021. 128 с.
9. Стребкова Ю. Дослідження уявлень студентства про сучасну українську людину (ґендерні аспекти). *Українознавчий альманах*. Випуск 21. 2017. С. 92–98.
10. Стребкова Ю., Кравченко І. Проективна малюнка методика «Намалюй філософію» у дослідженні ціннісно-сислової сфери. *Українознавчий альманах*. Випуск 36. 2025. С. 133–137.
11. Суровцева Н., Марценюк Т. «Чи можу я тебе обійняти?»: конструювання маскулінностей капеланів Збройних Сил України. *Наукові записки НаУКМА. Соціологія*. Т. 8. 2025. С. 104–116.
12. Хамітов Н., Крилова С. Філософське мистецтво як практична філософія: фактор світоглядної стійкості й альтруїзму: метаантропологічний аналіз. *СОФІЯ. Гуманітарно-релігієзнавчий вісник*. № 2(24). 2024. С. 56–59.
13. Chambers D.W. Stereotypic Images of the Scientist: The Draw-a-Scientist Test. *Science Education*. 2025. URL: https://www.academia.edu/2377866/Stereotypic_Images_of_the_Scientist_The_Draw_a_Scientist_Test
14. Connell R.W. *Masculinities*. 2nd ed. Polity Press. 2005. 324 p.
15. Dahmen J., Thaler A. Image is everything! Is image everything?! About Perceived Images of Science, Engineering and Technology. *Proceedings of 37th Annual Conference of SEFI*. 2009. URL: <https://www.academia.edu/3194045/>
16. Goldstein L., Sweetman S. "The Draw-A-Woman Scientist Test: Exploring Schoolchildren's Perceptions of Women Scientists." *Journal of Community & Applied Social Psychology*. 2026. DOI: <https://doi.org/10.1002/casp.70214>
17. Kato T., Ito T. Exploring play experience with Japanese science, technology, engineering, and mathematics undergraduates in interactive art making: A qualitative study. *The Arts in Psychotherapy*. 2024. Volume 90. URL: <https://doi.org/10.1016/j.aip.2024.102199>
18. Parrott S., Albright D.L., Eckhart N., Laha-Walsh K. Mental Representations of Military Veterans: The Pictures (and Words) In Our Heads. *Journal of Veterans Studies*. 2020. Volume: 6. Issue: 3. DOI: <https://doi.org/10.21061/jvs.v6i3.207>
19. Babenko V.S. (2023). *Formuvannia stereotipnogo obrazu ukrainskoho viiskovoho yak «seks-symvolu» u vysvitlenni rosiisko-ukrainskoi viiny v ZMI* [Formation of a stereotypical image of the Ukrainian military as a "sex symbol" in the coverage of the Russian-Ukrainian war in the media]. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Seriya: Filolohiia. Zhurnalistyka*. Vol. 34 (73), no. 1. Pp. 160–167. (in Ukrainian).
20. Bychko A., Bychko I. (2019). *Fenomen ukrainskoi intelihentsii: sproba ekzystentsiinoho doslidzhennia* [The Phenomenon of the Ukrainian Intelligentsia: An Attempt at Existential Research]. *Psykholohiia i suspilstvo*, no. 1(39). URL: <https://pis.wunu.edu.ua/index.php/uapis/article/view/450> (in Ukrainian).
21. *Henderni stereotypy ta vyklyky v Ukraini: analit. zvit* (2023) [Gender Stereotypes and Challenges in Ukraine: Analytical Report]. NGO «Insait», KVINFO. Kyiv. 58 p. URL: https://kvinfo.dk/wp-content/uploads/2023/02/Ukraine_Gender-Stereotypes_Insight_2023.pdf (in Ukrainian).
22. Connell R. (1995). *Na zakhyst maskulinnosti* [In Defence of Masculinity]. *Masculinities*. Berkley: University of California press. Pp. 67–92. URL: <http://www.ji.lviv.ua/n27texts/connell.htm> (in Ukrainian)
23. Krasnova N.M. (2020). *Filosofski ta psykhologopedagogichni pidkhody do problemy svitovidbrazhennia* [Philosophical, Psychological and Pedagogical Approaches to the Problem of World Reflection]. *Pedahohichni nauky*. Issue 92. Pp. 28–34. URL: <https://ps.journal.kspu.edu.ua/index.php/ps/article/view/4342/3839> (in Ukrainian).
24. *Kreatyvne myslennia: natsionalnyi zvit za rezultatamy mizhnarodnoho doslidzhennia yakosti osvity PISA-2022* [Creative Thinking: National Report on the Results of the International Student Assessment Program PISA-2022]. (2024). Kyiv. URL: <https://pisa.testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2024/09/Naczionalnyj-zvit-iz-kreatyvno-myslennia.pdf> (in Ukrainian)
25. Martsenyuk T. (2020). *Zakhysnyky halaktyky: vlada i kryza v cholovichomu sviti* [Defenders of the Galaxy: Power and Crisis in the Male World]. Kyiv: Komora. 256 p. (in Ukrainian).
26. Makhnii M. (2021). *Psykhomaliunkovi metodyky u diahnostychno-korektsiini roboti v systemi inkluzyvnoi osvity: informatsiino-metodychnyi posibnyk* [Psycho-drawing techniques in diagnostic and correctional work in the system of inclusive education: information and methodical manual]. Chernihiv: «Desna Polihraf». 128 p. (in Ukrainian).
27. Strebkova J. (2017). *Doslidzhennia uiavlen studentstva pro suchasnu ukrainsku liudynu (henderni aspekty)* [Research of Student's Representations of a Modern Ukrainian Person (Gender Aspects)]. *Ukrainoznavchyi almanakh*. Issue 21. Pp. 92–98. (in Ukrainian).
28. Strebkova J., Kravchenko I. (2025). *Proektyvna maliunkova metodyka «Namaliui filosofiiu» u doslidzhenni tsinnisno-smyslovoi sfery* [Projective Drawing Technique "Draw Philosophy" in the Study of Value-Meaning Sphere]. *Ukrainoznavchyi almanakh*. Issue 36. Pp. 133–137. (in Ukrainian).
29. Surovtseva N., Martsenyuk T. (2025). *«Chy mozhu ya tebe obiinyati?»: konstruiuvannia maskulinnosti*

References

1. Babenko V.S. (2023). *Formuvannia stereotipnogo obrazu ukrainskoho viiskovoho yak «seks-symvolu» u vysvitlenni rosiisko-ukrainskoi viiny v ZMI* [Formation of a stereotypical image of the Ukrainian military as a "sex symbol" in the coverage of the Russian-Ukrainian war in the media]. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Seriya: Filolohiia. Zhurnalistyka*. Vol. 34 (73), no. 1. Pp. 160–167. (in Ukrainian).

- kapelaniv Zbroinykh Syl Ukrainy ["Can I hug you?": Constructing the Masculinities of Chaplains of the Armed Forces of Ukraine]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Sotsiologhiia*. Vol. 8. Pp. 104–116. (in Ukrainian).
12. Khamitov N., Krylova S. (2024). *Filosofskie mystetstvo yak praktychna filosofiia: faktor svitohliadnoi stiikosti i altruizmu: metaanropologichnyi analiz* [Philosophical Art as Practical Philosophy: A Factor of Worldview Resilience and Altruism: A Meta-Anthropological Analysis]. *SOFIIA. Humanitarno-relihiieznavchyi visnyk*. № 2(24). Pp. 56–59. (in Ukrainian).
13. Chambers D.W. (2025). 'Stereotypic Images of the Scientist: The Draw-a-Scientist Test'. *Science Education*. URL: https://www.academia.edu/2377866/Stereotypic_Images_of_the_Scientist_The_Draw_a_Scientist_Test
14. Connell R.W. (2005). *Masculinities*. 2nd edn. Cambridge: Polity Press. 324 p.
15. Dahmen J. and Thaler A. (2009). Image is everything! Is image everything?! About Perceived Images of Science, Engineering and Technology. In *Proceedings of 37th Annual Conference of SEFI*. URL: <https://www.academia.edu/3194045/>
16. Goldstein L. and Sweetman S. (2026). 'The Draw-A-Woman Scientist Test: Exploring Schoolchildren's Perceptions of Women Scientists'. *Journal of Community & Applied Social Psychology*. DOI: <https://doi.org/10.1002/casp.70214>
17. Kato T. and Ito T. (2024). Exploring play experience with Japanese science, technology, engineering, and mathematics undergraduates in interactive art making: A qualitative study. *The Arts in Psychotherapy*. №90. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.aip.2024.102199>
18. Parrott S., Albright D.L., Eckhart N. and Laha-Walsh K. (2020). Mental Representations of Military Veterans: The Pictures (and Words) In Our Heads. *Journal of Veterans Studies*. № 6(3). DOI: <https://doi.org/10.21061/jvs.v6i3.207>

Отримано редакцією журналу/ Received: 01.05.26

Прорецензовано / Revised: 12.05.26

Схвалено до друку / Accepted: 14.05.26